

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В БІБЛІОТЕЦІ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Спеціальність “Бібліотечна справа”

Київ – 2005



МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних
закладів культури і мистецтв

**БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
В БІБЛІОТЕЦІ**

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Бібліотечна справа”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В БІБЛІОТЕЦІ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 28 с.

Укладач:	<i>Н. А. Костюченко</i> – викладач Миколаївського державного вишого училища культури
Рецензенти:	<i>В. В. Сінческул</i> – ст. викладач кафедри книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії Миколаївської філії КНУКіМ <i>Ю. Ф. Вобленко</i> – зав. ВБіМР Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва
Відповідальний за випуск	<i>Т. Ф. Стронько</i>
Редактор	<i>Є. Д. Колесник</i>

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 1,75. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

*) Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Програма з курсу “Бібліографічна діяльність в бібліотеці” складена з урахуванням змін, що відбулися у системі підготовки бібліотечних фахівців в Україні та у відповідності до нового навчального плану для училищ культури.

Завдання курсу – ознайомити студентів із загальними теоретичними, організаційними, методичними аспектами бібліографічної діяльності.

Вивчаючи даний курс студенти зобов’язані зрозуміти суть і значення бібліографічної інформації, її суспільні функції, закономірності розвитку і функціонування, оволодіти компонентами бібліографічної роботи в бібліотеці, опанувати методику бібліографування і бібліографічного обслуговування, специфіку різних його видів. Курсу приділена увага по використанню бібліографічних посібників, що є основною формою існування і поширення бібліографічної інформації та діяльності центрів різного рівня, які їх складають. Не менше значення має засвоєння методики використання системи каталогів і картотек, особливостей обслуговування окремих категорій відвідувачів, які використовують інформацію з різних галузей знань.

Результатами вивчення курсу має стати накопичення навичок бібліографічної роботи, закладення основ професійного мислення. Тому певна кількість навчальних годин визначена для практичних і лабораторних робіт, під час яких бажано використовувати методи активного навчання.

Після кожної теми пропонується тематика самостійних та лабораторно-практичних робіт, що мають бути проведені. Контрольні роботи виконують підсумкову функцію і визначають якість знань із загальних питань організації бібліографічної роботи з питань бібліографічної діяльності бібліотек з документами з різних галузей знань. Тематику, термін і форму проведення контрольних робіт обговорюють і затверджують на засіданнях циклової комісії.

У відповідності до діючих нормативних документів порядок вивчення навчального матеріалу, кількості годин на його опанування, тематика самостійних та лабораторно-практичних робіт може бути змінена.

Тематичний план

п/п	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	Лекцій	ЛПР	Інд.	С.р.
	ВСТУП	1	1	1			
1	Основи теорії і організації бібліографії.						
1.1	Бібліографія, бібліографічна діяльність. Загальна характеристика.	3	1	1			2
1.2	Бібліографічна інформація.	4	2	2			2
1.3	Процеси бібліографічної діяльності.	15	10	6	4		5
1.3.1.	Загальні поняття про основні процеси бібліографічної діяльності.	4	2	2			2
1.3.2.	Складання бібліографічних записів.	11	8	4	4		3
1.4	Інформаційно-бібліографічні ресурси. Загальна характеристика.	12	10	6	4		2
1.5	Організація бібліографічної діяльності в Україні.	8	6	4	2		2
	<i>Контрольна робота</i>	2	2		2		
	Всього:	45	32	20	12		13
2	Організація і методика бібліографічної діяльності бібліотек.						
2.1	Організація бібліографічної роботи в бібліотеках.	8	6	2	4		2
2.2	Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки. Загальні питання.	11	8	4	4		3
2.3	Методика складання бібліографічних посібників.	20	15	6	8	1	
2.3.1	Загальна методика складання бібліографічних посібників.	8	6	4	4		2
2.3.2.	Особливості складання бібліографічних посібників малих форм.	12	9	4	4	1	3
2.4	Методика підготовки і проведення усних бібліографічних оглядів.	20	15	6	8	1	5

2.4.1.	Загальна методика підготовки усних бібліографічних оглядів.	8	6	2	4		2
2.4.2.	Особливості підготовки і проведення усних бібліографічних оглядів окремих видів.	12	9	4	4	1	3
2.5	Довідково-бібліографічне обслуговування.	11	8	4	4		3
2.6	Бібліографічне інформування.	12	10	6	4		2
2.7	Використання бібліографічних посібників в роботі бібліотеки.	9	6	2	4		3
2.8	Формування інформаційної культури і бібліографічного навчання.	9	6	2	3	1	3
	<i>Контрольна робота</i>	2	2		2		
	Всього:	102	76	32	41	3	26
3	Особливості бібліографічної діяльності з галузевими документами.						
3.1	Бібліографічна діяльність з документами суспільно-політичного комплексу.	10	8	2	6		2
3.2	Бібліографічна діяльність з документами науково-технічної сфери.	11	8	2	6		3
3.3	Бібліографічна діяльність з документами літературно-естетичного комплексу.	10	8	2	5	1	2
3.4	Бібліографічна діяльність з дитячою літературою.	11	8	2	6		3
	<i>Контрольна робота</i>						
	Всього:	42	32	8	23	1	10
	Разом:	189	140	60	76	4	49

ВСТУП

Зміст предмета, його завдання. Місце курсу в системі підготовки молодших спеціалістів. Форми навчальної діяльності. Організація самостійної роботи студентів. Огляд основної літератури з курсу.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ І ОРГАНІЗАЦІЇ БІБЛІОГРАФІЇ

Тема 1.1. Бібліографія, бібліографічна діяльність. Загальна характеристика

Визначення поняття “бібліографія”.

Коротка історична довідка. Бібліографічна діяльність, її визначення і завдання. Сфери бібліографічної діяльності: непрофесійна і професійна.

Інформаційна інфраструктура, її визначення. Бібліографознавство: теорія, історія, технологія, методологія, методика бібліографії. Відомі українські вчені в галузі бібліографії.

Організація бібліографії на сучасному етапі, її завдання у створенні інформаційної інфраструктури. Всеукраїнська інформаційно-бібліотечна комп'ютерна мережа.

Самостійна робота

- Підготувати повідомлення з історії бібліографії.
- Підготувати повідомлення про життя і діяльність видатних діячів бібліографії (за індивідуальним завданням).

Тема 1.2. Бібліографічна інформація

Інформація, її визначення. Бібліографічна інформація як складне соціальне явище. Сучасні форми закріплення і передачі бібліографічної інформації: традиційні (друковані), електронні бази і банки даних.

Бібліографічне повідомлення, його форми.

Бібліографічний запис. Склад елементів бібліографічного запису. Заголовок бібліографічного запису.

Бібліографічний опис, його області і елементи. Види бібліографічних описів: монографічне, зведене, аналітичне.

Терміни індексування: класифікаційний індекс, предметна рубрика.

Анотація, її види за різними ознаками.

Реферат, його визначення.

Посилання.

Бібліографічний посібник як упорядкована сукупність бібліографічних записів. Різноманітність форм існування бібліографічних посібників на традиційних і електронних носіях.

Основні суспільні функції бібліографічної інформації: пошукова, комунікативна, оціночна, співвідношення між ними.

Самостійна робота

- Записати в словник визначення базових термінів.
- З'ясувати значення слів “ідентичний”, “ідентифікація”.
- Визначити елементи бібліографічних записів, що містяться у бібліографічних посібниках.

Тема 1.3. Процеси бібліографічної діяльності

1.3.1. Загальні поняття про основні процеси бібліографічної діяльності

Зміст бібліографічної діяльності. Процеси і операції щодо підготовки бібліографічної інформації і доведення її до споживачів.

Бібліографування як комплекс технологічних процесів підготовки бібліографічної інформації. Об'єкти бібліографування. Документи, їх класифікація. Споживачі бібліографічної інформації, їх потреби, інтереси і запити.

Технологія бібліографування. Бібліографічне виявлення, його визначення. Бібліографічний відбір документів згідно певних ознак. Бібліографічний пошук, його види. Програма (алгоритм) пошуку на базі традиційних і сучасних інформаційних ресурсів. Бібліографічна обробка як сукупність операцій по формуванню бібліографічного запису (БЗ) документа. Складання бібліографічних описів, анотування, реферування. Індекссування: систематизація, предметизація. Бібліографічне групування, його види.

Бібліографічне обслуговування як процес доведення інформації про документи до споживачів, його види. Довідково-бібліографічне обслуговування (в режимі запит-відповідь), бібліографічне інформування (в режимі поточного інформування), інформаційне (бібліографічне) навчання.

Самостійна робота

- Записати в словник визначення базових термінів.

1.3.2. Складання бібліографічних записів

Бібліографічний опис як сукупність відомостей про документ. Види бібліографічних описів: монографічний, зведений, аналітичний. Области бібліографічного опису. Елементи: обов'язкові, факультативні; розділові знаки між ними.

Монографічний бібліографічний опис, його області. Заголовок запису. Область назви і відомості про відповідальність. Область видання, вихідних даних, кількісної характеристики, примітки. Область Міжнародного стандартного номера книги, ціни, тиражу.

Аналітичний опис, його елементи. Відомості про складову частину; про видання; примітки. Правила складання аналітичних описів з різних джерел: офіційних видань, моновидань, зібрання творів та вибраних творів, збірок. Особливості складання описів рецензій і рефератів.

Анотування. Види анотацій, їх структура. Етапи складання анотацій: аналіз тексту документа, вивчення додаткових джерел, добір відомостей, літературне редагування і оформлення.

Реферування. Структура реферату.

Самостійна робота

- Складання монографічного опису книги одного автора.
- Визначення видів анотацій та характеристика їх особливостей.

Лабораторно-практична робота

- Складання аналітичного опису складової частини документу.
- Аналіз анотацій та рефератів визначених видів з рекомендаційних та науково-допоміжних посібників.

Тема 1.4. Інформаційно-бібліографічні ресурси. Загальна характеристика

Інформаційні ресурси – як сукупність даних, організованих для ефективного одержання достовірної інформації.

Бібліотечно-бібліографічні ресурси. Інформаційні, методичні, матеріально-технічні, кадрові.

Інформаційна продукція, її склад. Документи, інформаційні масиви, бази даних, інформаційні послуги комп'ютерних систем.

Бібліографічна продукція як результат підготовки інформації і за-сіб обслуговування споживачів.

Бібліографічний посібник, його форми. Традиційні (друковані) бібліографічні посібники, їх класифікація. Типи: бібліографічний покажчик, бібліографічний список, бібліографічний огляд. Їх варіанти. Жанри: бібліографічні нариси, популярні бібліографічні енциклопедії, бібліографічні антології, хрестоматії, путівники, довідники.

Видова класифікація бібліографічних посібників за різними ознаками. Бібліографічні видання. Неперіодичні, періодичні. Бібліографічні видання карткової форми.

Бібліографічні публікації, їх види.

Електронні форми інформаційних ресурсів. Бази даних (БД). Банки даних (Бид). Типи баз даних: документальні, бібліографічні, реферативні, повнотекстові, фактичні.

Національна програма інформатизації України, її зміст.

Самостійна робота

- Підбір публікацій бібліографічних матеріалів.
- Ознайомлення з показниками ресурсів "Інтернет".

Лабораторно-практична робота

- Аналіз і характеристика бібліографічних посібників різних видів.
- Характеристика публікацій бібліографічних матеріалів різних за призначенням.
- Визначення видів бібліографічних посібників за різними ознаками.
- Ознайомлення з електронними формами інформаційних ресурсів обласної чи міської бібліотеки (заняття-екскурсія).

Тема 1.5. Організація бібліографічної діяльності в Україні

Інформаційна інфраструктура. Загальне поняття. Бібліографічний центр. Інформаційний центр. Система зв'язку та іншої складової інформаційної інфраструктури.

Загальні поняття інформатизації бібліотек як комплексу заходів оперативного доступу до інформаційних ресурсів. Створення Всеукраїнської інформаційно-бібліотечної мережі.

Національні бібліографічні центри України. Книжкова палата, її функції та характеристика бібліографічної продукції. Національна Парламентська бібліотека України як головний зберігач офіційних документів органів державної влади. Функції бібліотеки, система посібників. Характеристика бібліографічної діяльності ЦНБ ім. В. І. Вернадського.

Система науково-технічної інформації в Україні, її структура, завдання. Діяльність УкрНДІ НТІ, галузевих, міжгалузевих інформаційних центрів.

Система бібліотек Національної АН України.

Бібліографічна діяльність бібліотек вищих навчальних закладів.

Бібліографічна діяльність галузевих бібліотек. Державна історична бібліотека України як науково-методичний центр організації країнознавчої і краєзнавчої бібліографії. Державна науково-технічна бібліотека України, ЦНСГБ Української Академії Аграрних наук (УААН). Діяльність ДНБ ім. В. Г. Короленка і ДИБ ім. М. Горького. Спеціальні бібліотеки різних систем і відомств.

Бібліотеки, що створюють бібліографічну інформацію для дітей і юнацтва: Національна бібліотека України для дітей, Державна бібліотека України для юнацтва.

Держдрук України, об'єднання Укркнига, їх функції. Бібліографічна діяльність видавництва і книготорговельних організацій.

Регіональна інформаційна інфраструктура. Обласні УНБ, їх напрямки роботи та завдання на сучасному етапі. Особливості науково-дослідницької, інформаційної та видавничої діяльності. Краєзнавча діяльність УНБ. Обласні бібліотеки для дітей і юнацтва. ЦБС, їх завдання. Функції ЦРБ та УМБ.

Самостійна робота

- Підбір бібліографічних посібників державних бібліотек України.
- Заповнення таблиці "Бібліографічна діяльність бібліотек України".

Лабораторно-практична робота

- Аналіз і характеристика бібліографічної продукції державних бібліотек України.
- Аналіз і характеристика бібліографічних посібників регіональних бібліотек.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА БІБЛІОГРАФІЧНОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕК

Тема 2.1. Організація бібліографічної роботи в бібліотеках

Бібліографічна робота як одна з найважливіших функцій діяльності бібліотек.

Завдання і зміст бібліографічної роботи. Основні напрямки: формування і ведення ДБА бібліотеки; складання бібліографічних посібників; підготовка і проведення бібліографічних оглядів; довідково-бібліографічне обслуговування; бібліографічне інформування; формування інформаційної культури.

Організація бібліографічної роботи. Планування, розподіл посадових обов'язків, облік, аналіз, звітність про виконану роботу, її координація і кооперування. Впровадження сучасних інформаційних технологій.

Організація бібліографічної служби в бібліотеках з розгорнутою структурою: обласної бібліотеки, ЦБС. Бібліографічні процеси в небібліографічних підрозділах бібліотек ЦБС.

Організація бібліографічної діяльності в бібліотеках, що не мають бібліографічного підрозділу.

Надання бібліографічних послуг користувачам бібліотеки, населенню регіона. Поняття про платні бібліографічні послуги, їх види.

Методичне забезпечення організації бібліографічної діяльності.

Самостійна робота

- Ознайомлення з посадовими інструкціями бібліографів та бібліотекарів, які виконують бібліографічні процеси.

Лабораторно-практична робота

- Складання плану бібліографічної роботи (ЦБ, бібліотеки-філії).
- Складання переліку платних бібліографічних послуг.
- Аналіз планів бібліографічної роботи бібліотеки.

Тема 2.2. Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки. Загальні питання

ДБА бібліотеки, його призначення. Сучасні вимоги щодо формування ДБА. Варіанти ДБА: традиційний, автоматизований.

Склад, структура традиційного ДБА. Система бібліотечних каталогів (коротка характеристика). Система картотек (коротка характеристика). Довідково-бібліографічний фонд, його призначення та склад. Фонд виконаних довідок, його призначення і особливості організації. Особливості формування краєзнавчого ДБА.

Сучасний ДБА як сукупність традиційних і електронних елементів. Склад сучасного ДБА: система бібліотечних каталогів; система бібліографічних картотек (баз даних); бібліографічні видання; фонд виконаних бібліографічних довідок; фонд довідкових видань; фактографічні пошукові системи (БД); єдиний АПУ до ДБА, його функцій як електронного довідника.

Організація ДБА бібліотеки. Комплектування, вивчення, розміщення ДБА. Сучасні вимоги до ДБА.

Самостійна робота

- Характеристика системи бібліографічних картотек бібліотеки-бази практики.

Лабораторно-практична робота

- Характеристика універсальних довідкових видань.
- Аналіз сучасного довідково-бібліографічного апарату бібліотеки (заняття-екскурсія).

Тема 2.3. Методика складання бібліографічних посібників

2.3.1. Загальна методика складання бібліографічних посібників.

Необхідність складання бібліографічних посібників в бібліотеці. Інформаційно-ресурсне і методичне забезпечення укладацької діяльності.

Загальні вимоги щодо складання бібліографічних посібників.

Характеристика основних етапів. Підготовчий етап складання. Визначення виду і типу (жанру) посібника; вибір і вивчення теми; встановлення цільового і читацького призначення; виявлення літератури; визначення критеріїв бібліографічного відбору.

Аналітико-синтетичне опрацювання документів (АСОД) – основний етап складання бібліографічних посібників. Вивчення та відбір творів друку. Складання бібліографічного запису, правила його оформлення. Бібліографічне групування: визначення, мета, різні способи групування. Змістовне групування, формальне, рекомендаційне.

Заключний етап складання бібліографічних посібників, його процеси. Підготовка текстів. Передмова, її зміст і структура. Вступні статті до посібника чи окремих розділів. Допоміжні покажчики та додатки. Редагування посібника, його види, вимоги до оформлення.

Особливості складання бібліографічних посібників з використанням засобів автоматизації.

Самостійна робота

- Виявлення документів за визначеною тематикою.

Лабораторно-практична робота

- Складання плану підготовки бібліографічного посібника за визначеною тематикою.
- Складання довідкової і рекомендаційної анотації на той же документ.

2.3.2. Особливості складання бібліографічних посібників малих форм.

Бібліографічні посібники малих форм: поняття, призначення, типи, вимоги до їх складання. Методика складання окремих типів і жанрів рекомендаційних посібників.

Складання рекомендаційних списків: їх призначення, різноманітність. Кількість назв, хронологічні межі добору творів друку. Структура списку, характер текстів, послідовність бібліографічних записів.

Варіанти рекомендаційного списку: короткий список “З чого почати?”, “Що читати далі?” Їх призначення, відмінні риси, характеристика творів друку.

Методика складання плану читання, його призначення, особливості текстів.

Персональна пам’ятка: її мета, зміст, особливості бібліографування. Складання рекомендаційних посібників краєзнавчої тематики.

Самостійна робота

- Рецензування бібліографічних посібників з урахуванням загальнометодичних вимог.
- Підбір літератури з теми бібліографічного посібника.

Лабораторно-практична робота

- Складання рекомендаційного тематичного бібліографічного списку.
- Складання інформаційного списку літератури.

Тема 2.4. Методика підготовки та проведення усних бібліографічних оглядів

2.1.1. Загальна методика підготовки усних оглядів.

Усний бібліографічний огляд як ефективний засіб доведення інформації до читачів. Види оглядів в залежності від різних ознак: цільового та читачького призначення, змісту, видів документів тощо. Структура огляду. Вступна частина, вимоги до неї. Основна частина огляду, її зміст і побудова. Зміст заключної частини.

Загальна методика підготовки усного бібліографічного огляду. Виявлення теми. Виявлення, перегляд і відбір літератури, характеристика творів друку. Групування творів, послідовна розповідь про них. Методичні прийоми, які використовуються для характеристики творів друку. Складання текстів-“зв’язок”, їх призначення і зміст. Складання конспекту бібліографічного огляду.

Самостійна робота

- Характеристика основних елементів друкованого бібліографічного огляду.
- Виявлення і відбір документів для підготовки усного огляду.

Лабораторно-практична робота

- Складання розгорнутого плану рекомендаційного бібліографічного огляду.
- Складання тексту усного рекомендаційного бібліографічного огляду.

2.1.2. Особливості підготовки і проведення усних бібліографічних оглядів окремих видів.

Методика підготовки усних бібліографічних оглядів різних видів. Огляди нових надходжень, їх призначення і зміст. Групування творів друку. Огляди книг, періодичних видань, публікацій. Особливості підготовки оглядів матеріалів з журналів. Інформація про критико-бібліографічні розділи в журналах.

Тематичні огляди, їх призначення. Особливості підготовки оглядів науково-популярної, художньої літератури. Використання додаткових джерел для характеристики творів.

Персональні огляди, їх варіанти та структура. Особливості виявлення матеріалів для підготовки персонального огляду. Складання короткої довідки про життя і творчість персони.

Огляди серій. Загальна характеристика серії. Циклічність проведення оглядів серій. Використання матеріалів періодичних видань з бібліотечної, книготоргівельної і видавничої справи.

Методика проведення бібліографічного огляду. Використання технічних засобів та ілюстративного матеріалу для підвищення ефективності бібліографічних оглядів.

Самостійна робота

- Підготовка проведення бібліографічного огляду.

Лабораторно-практична робота

- Проведення і обговорення усного рекомендаційного огляду (2 заняття).

Тема 2.5. Довідково-бібліографічне обслуговування

Довідково-бібліографічне обслуговування як обслуговування згідно одноразових запитів (в режимі “запит-відповідь”). Довідка як результат ДБО. Види довідок. Бібліографічні: адресні, уточнюючі, тематичні. Фактографічні довідки, різноманітність їх змісту. Умови оперативного ДБО.

Загальна програма (алгоритм) пошуку згідно одноразових запитів. Інформаційна підготовка пошуку: прийом, реєстрація і аналіз запита. Моделювання джерел пошуку. Визначення оптимального шляху пошуку. Реалізація пошукової програми. Оформлення результатів пошуку.

Особливості виконання довідок різних видів. Тематичні запити, їх сутність. Різноманітність тематичних запитів. Методика виконання тематичних довідок. Уточнюючі запити, їх сутність та причини виникнення. Значення різних відомостей про документ, що містяться в запиті. Методика виконання уточнюючих довідок. Адресні запити, їх взаємозв'язок з уточнюючими. Основні джерела і методика виконання.

Фактографічні запити, різноманітність їх змісту. Джерела і особливості виконання.

Організація довідково-бібліографічного обслуговування в ЦБС. Загальні питання. Облік виконаних довідок і відмовлень, форми обліку.

Шляхи удосконалення ДБО на основі аналізу виконаних довідок та відмовлень.

Самостійна робота

- Складання алгоритму бібліографічного пошуку.

Лабораторно-практична робота

- Визначення видів і аналіз виконаних довідок.
- Виконання довідок, заповнення форм обліку.

Тема 2.6. Бібліографічне інформування

Бібліографічне інформування як засіб забезпечення інформацією згідно постійно діючих, тривалих запитів читачів. Мета бібліографічного інформування. Види: масове, диференційне.

Масове бібліографічне інформування, його мета і зміст. Основні форми: картотеки новинок; списки (бюлетені) нових надходжень; виставки, виставки-перегляди і дні нової книги; огляди новинок; плакати і закладки. Дні інформації, методика їх підготовки і проведення. Автоматизований режим бібліографічного інформування.

Групове бібліографічне інформування, його зміст і призначення. Приоритетні групи споживачів інформації, вивчення їх інформаційних потреб. Форми БІ: галузеві (тематичні) виставки, списки, огляди, тематичні папки, ділові дос'є. “Кільцева пошта” як різновид групового інформування. Використання інформаційних видань і електронних БД органів НТІ. День спеціаліста, особливості його підготовки і проведення. Система ВРІ і ДОК: особливості та основні вимоги до організації.

Індивідуальне бібліографічне інформування. Приоритетні опоненти: керівники органів місцевого самоврядування, підприємств і організацій, муніципальні службовці, спеціалісти, підприємці, читачі зі стійкими інтересами.

Форми доведення інформації до споживачів.

Самостійна робота

- Розробка питань щодо вивчення інформаційних потреб певної групи читачів.

Лабораторно-практична робота

- Складання плану проведення “Дня інформації”.
- Складання плану проведення “Дня спеціаліста”.

Тема 2.7. Використання бібліографічних посібників в роботі бібліотеки

Значення використання бібліографічних посібників в роботі бібліотеки. Умови ефективного їх використання.

Вивчення рекомендаційних посібників. Вивчення титульного листа, передмови, змісту. Аналіз структури бібліографічного посібника, допоміжних покажчиків. Аналіз змісту посібника, методичних матеріалів. Звірка посібника з фондом бібліотеки.

Складання плану використання бібліографічного посібника. Вивчення бібліографічних публікацій, їх призначення.

Використання рекомендаційних посібників для формування і пропаганди фондів бібліотеки. Друковані аотовані картки, типові каталоги, рекомендаційні посібники. Форми пропаганди: розкриття фонду бібліотеки.

Використання рекомендаційних посібників в індивідуальній і масовій роботі з читачами. Наочні й усні форми пропаганди літератури. Бібліографічне забезпечення підготовки і проведення масових заходів. Вивчення ефективності рекомендаційно-бібліографічної роботи.

Самостійна робота

- Звірка рекомендаційного посібника з фондом бібліотеки.

Лабораторно-практична робота

- Аналіз рекомендаційного посібника.
- Розробка програми використання рекомендаційного посібника в роботі з читачами.

Тема 2.8. Формування інформаційної культури і бібліографічне навчання

Інформаційна культура. Її визначення в сучасних умовах інформатизації суспільства. Практичне значення поняття “інформаційна культура”.

Інформаційний простір. Інформаційне поле особистості.

Сучасні вимоги щодо підвищення рівня інформаційної культури і бібліографічної кваліфікації працівників бібліотеки. Складові інфор-

маційної культури: історична і правова культури; естетична і книжкова культура; бібліографічна культура і культурне спілкування; знання сучасних інформаційних технологій тощо.

Форми і методи підвищення рівня інформаційної культури: лекції, семінари, практикуми, стажування, професійні конкурси, ділові ігри, тренінги, курси підвищення кваліфікації. Форми професійної самоосвіти: вивчення професійної літератури і періодичних видань, сучасних інформаційних технологій. CD-ROM для навчання бібліотекарів. Дистанційне навчання через Інтернет.

Інформаційне (бібліографічне) навчання читачів і користувачів. Його мета і зміст. Принципи організації: плановість, поетапність, диференційність. Вимоги до розробки програми формування інформаційної культури. Традиційні форми і методи. Сучасні вимоги до формування інформаційної культури. Інформаційне середовище бібліотеки. Навчання комп'ютерної грамотності. Інтернет-класи. АРМи для користувачів, медіотеки, курси іноземної мови тощо.

Самостійна робота

- Підготовка огляду рекомендаційних посібників для працівників бібліотек.

Лабораторно-практична робота

- Розробка програми “Дня бібліографії”.
- Розробка плану проведення бібліографічного уроку.
- Проведення і обговорення огляду бібліографічних посібників.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ГАЛУЗЕВИМИ ДОКУМЕНТАМИ

Тема 3.1. Бібліографічна діяльність з документами суспільно-політичного комплексу

Інформаційно-бібліографічні ресурси суспільно-політичної галузі. Традиційні бібліографічні видання, бібліографічні публікації. Нові

форми каталогів і картотек (ЕК, БД). Джерела фактографічної інформації: друковані і електронні. Інформаційно-бібліографічні ресурси на допомогу розвитку науки, професійній діяльності спеціалістів, популяризації знань.

Особливості складання рекомендаційних посібників. Завдання, основні напрямки, етапи і процеси. Усні огляди літератури, методика їх підготовки і проведення.

Довідково-бібліографічне обслуговування. Види довідок, їх виконання за допомогою ДБА та електронних баз даних. Бібліографічний пошук фактографічних даних, певного твору, відомостей про видання та публікації. Методика виконання тематичних довідок, особливості методики бібліографічного пошуку офіційних документів. Уточнюючі та адресні довідки, джерела їх виконання.

Бібліографічне інформування. Групове бібліографічне інформування про нові видання та публікації суспільно-політичної тематики. Основні групи споживачів інформації у масовій бібліотеці. Інформаційне забезпечення органів місцевого самоврядування. Фактографічне інформування для деяких груп населення щодо питань їх соціального захисту. Форми інформування. Тематичні Дні інформації, Дні спеціаліста, “кільцева пошта” тощо. Особливості організації індивідуального бібліографічного інформування. Масове бібліографічне інформування, його форми.

Самостійна робота

- Підготовка бесіди про бібліографічний посібник.

Лабораторно-практична робота

- Виконання уточнюючих і фактографічних довідок (Ділова гра).
- Розробка проспекту рекомендаційного списку літератури історичної тематики.
- Складання короткого списку “Що читати далі...”

Тема 3.2. Бібліографічна діяльність з документами науково-технічної сфери

Інформаційно-бібліографічні ресурси, їх структура. Бібліографічні посібники, довідково-бібліографічний апарат, автоматизовані бібліографічні бази даних (БД). Бібліографічні посібники, їх сфера діяльності: наукові дослідження, підвищення ефективності виробництва, навчальний процес, поширення наукового і політехнічного світогляду.

Науково-допоміжні бібліографічні посібники: поточні, ретроспективні. Рекомендаційні посібники, їх використання в роботі бібліотеки.

Автоматизовані бази даних провідних центрів України: УкрІНТЕІ, ДНТБ, ДНСГБ ААН, Нац. бібліотека України ім. В. Вернадського НАН, Книжкової палати України, регіональних бібліотек.

Особливості складання бібліографічних посібників НТС та сільського господарства. Підготовка і проведення оглядів.

Довідково-бібліографічне обслуговування. Види запитів, їх взаємозв'язок зі специфікою галузі, сфери виробничої діяльності, характером праці, любительськими інтересами. Методика виконання бібліографічних та фактографічних довідок, джерела їх виконання.

Бібліографічне інформування, його основні напрямки. Методика індивідуального і групового інформування, його об'єкти. Вивчення інформаційних потреб споживачів інформації. Форми та методи БІ. Характеристика системи ВРІ, ДОК. Відмінні риси “кільцевої пошти”.

Самостійна робота

- Підготовка огляду матеріалів, опублікованих у науково-популярних журналах.
- Бібліографічне виявлення нових документів згідно потреб споживачів. Заповнення сигнальної карти.

Лабораторно-практична робота

- Бібліографічне інформування (Ділова гра).
- Проведення і обговорення огляду матеріалів, опублікованих у науково-популярних журналах.
- Складання рекомендаційного списку “З чого почати?”.

Тема 3.3. Бібліографічна діяльність з документами літературно-естетичного комплексу

Інформаційно-бібліографічні ресурси ЛЕК. Інформаційно-бібліографічне забезпечення науки. Споживачі інформації, їх потреби. Поточні та ретроспективні науково-допоміжні посібники, центри, які їх створюють. Національна парламентська бібліотека України, Національна бібліотека ім. В. Вернадського НАН, Інформаційний центр з питань культури і мистецтва, науково-дослідницькі інститути та інші.

Інформаційно-бібліографічне забезпечення фахівців в галузі художньої літератури, літературознавства, мистецтва. Система бібліографічних посібників. Бібліографічні публікації в літературно-художніх журналах та журналах з мистецтва.

Рекомендаційні та популярні посібники на допомогу популяризації знань і пошуку інформації про нові видання. Жанрові бібліографічні посібники з художньої літератури: бібліографічні нариси, антології, популярні енциклопедії тощо. Бібліографічні посібники краєзнавчого характеру. Діяльність обласних бібліотек по створенню бібліографічних посібників типу "Письменник і край", "Край в художній літературі", "Видатні діячі мистецтва краю" тощо.

Методика рекомендаційного бібліографування посібників малої форми з художньої літератури, літературознавства і мистецтва. Особливості вибору та визначення теми. Вияв та добір творів. Особливості анотування творів художньої літератури, види їх бібліографічного групування.

Особливості підготовки та проведення усних оглядів різних видів. Тематичні огляди художньої літератури. Персональні усні огляди, їх різновиди. Огляди літературно-художніх журналів та журналів з мистецтва.

Зміст і види бібліографічного обслуговування. Бібліографічне інформування з питань літературознавства і мистецтва. Споживачі інформації, їх інформаційні потреби. Види бібліографічного інформування з проблем культури і мистецтва в ЦМБ і ЦРБ, коротка характеристика.

Довідково-бібліографічне обслуговування. Типи запитів, їх тематика. Джерела бібліографічного і фактографічного пошуку з питань літературознавства і мистецтва.

Використання бібліографічних посібників в індивідуальній і масовій роботі бібліотеки по пропаганді художньої літератури і літературознавчих документів, літератури та інших документів з питань мистецтва.

Самостійна робота

- Підготовка огляду матеріалів із останніх номерів літературно-художніх журналів (на допомогу професійній самоосвіті бібліотекаря).
- Складення алгоритму пошуку з питань мистецтва, літературознавства.
- Підбір документів для складання персональної пам'ятки.

Лабораторно-практична робота

- Виконання довідок з мистецтва.
- Складання персональної пам'ятки.
- Проведення огляду матеріалів з останніх номерів літературно-художніх журналів (на допомогу професійній самоосвіті бібліотекаря).

Тема 3.4. Бібліографічна діяльність бібліотек з дитячою літературою

Інформаційно-бібліографічні ресурси з дитячої літератури, їх мета та споживачі інформації. Традиційні та електронні форми інформаційно-бібліографічних ресурсів. Типи бібліографічних посібників: бібліографічні покажчики, методичні рекомендації, біобібліографічні словники, бесіди і розповіді про книги, огляди, бібліографічні хрестоматії та енциклопедії тощо.

Інформаційно-бібліографічне забезпечення наукової діяльності. Бібліографічні посібники, які інформують про видання і публікації творів для дітей. Бібліографічні посібники з питань дитячої літератури і дитячого читання. Поточні ретроспективні посібники та публікації з питань теорії, історії, критики дитячої літератури.

Бібліографічні посібники на допомогу організації читання дітей і підлітків. Посібники для батьків, вчителів, вихователів, працівників бібліотек, їх призначення і особливості.

Рекомендаційні посібники для школярів, їх читацька адреса. Функції бібліографічних посібників для школярів: навчальна, про-

світницька, педагогічна. Основні групи рекомендаційних посібників: на допомогу вивченню шкільних предметів, на допомогу вихованню школярів, посібники комплексного характеру.

Бібліографічні посібники малих форм, їх особливості, методика складання та оформлення.

Особливості методики підготовки та проведення усних рекомендаційних оглядів для дітей різного віку.

Довідково-бібліографічне обслуговування читачів дитячих та шкільних бібліотек. Характер запитів. Особливості методики виконання довідок по запитах дітей та керівників дитячим читанням.

Бібліографічне інформування читачів дитячих та шкільних бібліотек. Групове інформування. Мета, особливості організації. Склад абонентів індивідуального інформування.

Формування інформаційної культури. Зміст. Вимоги до організації: плановість, поетапність, диференційність. Організація інформаційного середовища бібліотеки, його компоненти: інформаційні виставки, стенди, таблиці, схеми-алгоритми пошуку в каталогах, картотеках і базах даних; методичні плакати, правила користування бібліотекою і її підрозділами; система навчальних і пошукових комп'ютерних програм.

Самостійна робота

- Підбір документів для складання списку літератури на допомогу вивченню шкільної програми школярами певного віку.
- Підготовка бібліографічного огляду науково-пізнавальних видань.
- Підготовка бібліотечного уроку.

Лабораторно-практична робота

- Складання списку літератури на допомогу вивченню шкільної програми школярами певного віку.
- Проведення бібліографічного огляду науково-пізнавальних видань.
- Проведення і обговорення бібліотечного уроку.

Література

Нормативні документи

Закон України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" //Бібліотечний вісник. № 2. – 1995. – С.1–5.

ГОСТ 7.82-2001 Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила, составление. – Минск: Изд-во стандартов, 2002. – 26 с.

ГОСТ 7.80-2000 Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила. Составление. – Минск: Изд-во стандартов, 2001. – 11 с.

ГОСТ 7.0-99 (ИСО 5127-1-83) Информационно-библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения. – Минск: Изд-во стандартов, 1999. – 23 с.

ГОСТ 7.55-99 Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Основные положения. – Введ.01.01.2001. – Минск: Изд-во стандартов, 2001. – 6 с.

ГОСТ 83-2001 Электронные издания. Основные виды и выходные сведения. – Минск, 1999. – 23 с.

Библиотека и закон: Справочник. Документы, комментарии, консультации, юрид. советы на каждый день/ Ред.-сост. А. В. Кукушкин, Л. В. Фирсова. – В 4 вып. – М.: Либерия, 1996–1997.

Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики. – К.: Кн. Палата України, 1999. – 116 с.

Основна література

Библиографическая деятельность библиотеки: Организация, управление, технология: Учебник. – СПб: Профессия, 2004. – 304 с.

Библиографическая работа в библиотеке: Организация и методика: Учеб. пособие/О. П. Коршунов, Д. Я. Коготков, Э. К. Беспалова. – М.: Кн. Палата, 1990. – 253 с.

Бібліографія: Загальний курс/ В. Я. Буран, О. П. Довгопола, В. В. Пулченко. – К., 1984.

Диомидова Г. Н. Библиография: Общий курс. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Кн.палата, 1991. – 240 с.

Диомидова Г. Н. Библиографоведение: Учебник. – СПб.: Профессия, 2002. – 288 с.

Рева Н. М. Рекомендаційна бібліографія художньої літератури і літературознавства на Україні. – К.: Вища шк., 1992. – 195 с.

